

5. Ukrajínští občané na českém trhu práce

5. 1. Celková zaměstnanost cizinců v ČR

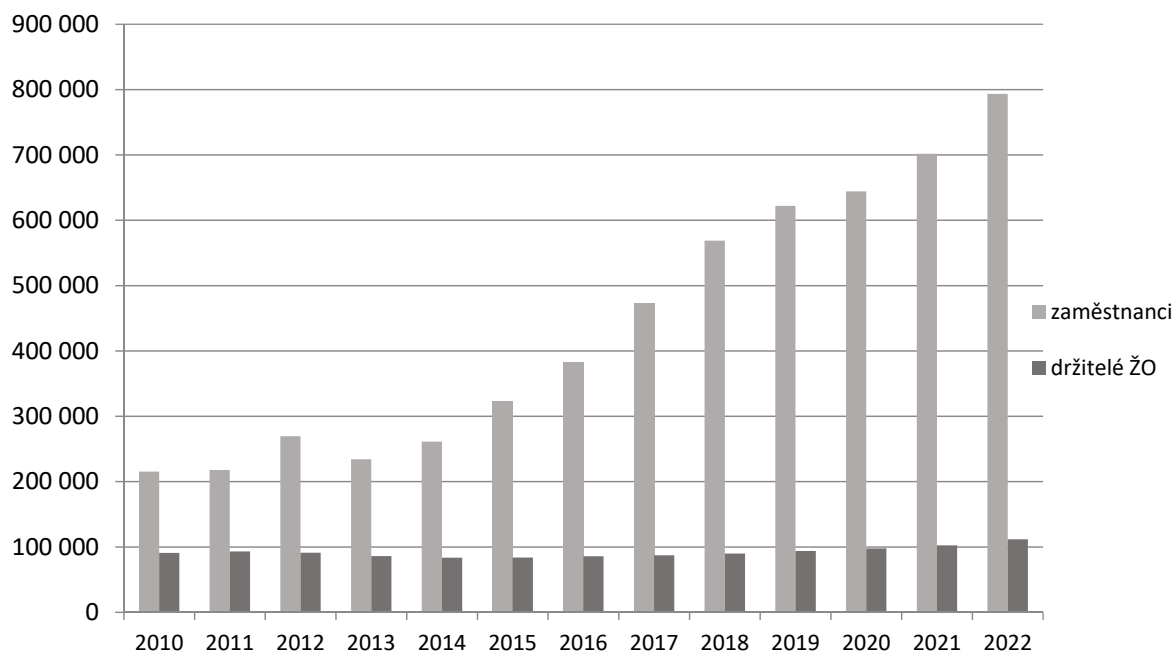
Cizinci mohou v České republice vykonávat výdělečnou činnost jako zaměstnanci nebo jako podnikatelé (živnostníci). Pro účely této publikace se pod pojmem celková zaměstnanost cizinců rozumí součet platných povolení k zaměstnání, zaměstnaneckých a modrých karet cizinců, počtu cizinců evidovaných krajskými pobočkami Úřadu práce a počtu cizinců s živnostenským oprávněním (podrobněji viz úvodní kapitola).

Souhrnné údaje o cizincích-zaměstnancích eviduje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Údaje o cizincích, kteří získali v ČR živnostenské oprávnění, jsou evidovány Ministerstvem průmyslu a obchodu.

Zahraníční pracovníci hrají na českém trhu práce stále významnější roli, zejména v některých odvětvích národního hospodářství. Zatímco po našem vstupu do EU, v roce 2004, tvořili cizinci působící na českém trhu práce necelá čtyři procenta z celkového počtu zaměstnaných v ČR, do konce roku 2008 vzrostl tento podíl na 7,2 %. Mezi lety 2009 a 2010, důsledkem ekonomické krize, však podíl zahraničních pracovníků na celkové zaměstnanosti v ČR klesal (na 6,3 % v roce 2010). K oživení došlo opět až od roku 2011.

Ze statistik Ministerstva práce a sociálních věcí a s Ministerstva průmyslu a obchodu vyplývá, že počet cizinců zaměstnaných v ČR (tj. zaměstnanců i živnostníků) dosáhl v roce 2022 hodnoty 904 983 osob. Cizinci se tak podíleli na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství s 18,2 %.

Jak počty cizinců-zaměstnanců (793 290), tak počty cizinců-držitelů živnostenského oprávnění (111 693) v roce 2022 meziročně vzrostly, a to i přes probíhající válku na Ukrajině. Zatímco počty cizinců-zaměstnanců zaznamenaly růst o 13,0 %, počty cizinců-držitelů živnostenského oprávnění se ve srovnání s rokem 2021 zvýšily o 9,1 %.

Graf 5: Zahraniční pracovníci v ČR v letech 2010-2022

Zdroj: MPSV, MPO

5. 2. Cizinci v ČR v postavení zaměstnanců

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí dosáhl počet cizinců–zaměstnanců na území České republiky koncem roku 2022 celkem 793 290 osob. Slabě nadpoloviční většinu z těchto osob (402 396 neboli 50,7 %) tvořili občané EU-27 evidovaní úřady práce na základě informačních karet. Zhruba třetina (265 214) z celkového počtu cizinců–zaměstnanců připadala na občany třetích zemí, u nichž se ke vstupu na domácí trh práce nevyžaduje pracovní povolení (mezi tyto osoby lze zařadit např. cizince-třetizemce s trvalých pobytem, s uděleným azylem či doplňkovou nebo dočasnou ochranou, a další zákonem taxativně vymezené skupiny). Celkem 111 287 cizinců mělo ke konci roku 2022 platnou zaměstnaneckou kartu a dalších 7 822 cizinců mělo platné povolení k zaměstnání. Dohromady 1 710 cizinců pak bylo držiteli modrých karet.

Mezi cizinci–zaměstnanci na území ČR viditelně převažují muži, s 58,7 % v roce 2022. Vyšší převaha mužů je patrna zejména u skupiny občanů EU-27 (65,0 % v roce 2022). Mezi občany třetích zemí je podíl mužů (53,4 %) nižší.

Z hlediska členění podle státního občanství měli mezi občany EU-27 evidovanými úřady práce ke konci roku 2022 nejvyšší zastoupení občané Slovenska (213 447). S odstupem následovali občané Polska (49 074), Rumunska (46 457), Bulharska (37 067) a Maďarska (23 950). S výjimkou občanů Rumunska a Bulharska, jejichž počty ve srovnání s rokem 2021 mírně poklesly, počty u ostatních jmenovaných státních občanství meziročně vzrostly. Pokud jde o cizince z třetích zemí, nejpočetněji jsou na českém trhu práce zastoupeni občané Ukrajiny (269 911), následováni občany Ruské federace (20 274), Vietnamu (17 284), Mongolska (7 882), Běloruska (6 207) a Moldavska (5 699). Podobně jako u skupiny cizinců ze zemí EU, také

počty cizinců u většiny z výše uvedených třetích zemí meziročně vzrostly, přičemž nejmarkantněji se v absolutních hodnotách zvýšily počty občanů Ukrajiny (o 75 tis.).

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí pracuje nejvíce cizinců ve zpracovatelském průmyslu (27,8 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce v roce 2022). V tomto odvětví bylo v roce 2022 zaměstnáno 30,1 % celkového počtu zaměstnanců ze zemí EU a 25,3 % z celkového počtu zaměstnanců z třetích zemí. Další sekci ekonomických činností, která se v uplynulém období dostala do popředí z hlediska počtů zaměstnaných cizinců, jsou administrativní a podpůrné činnosti (tato sekce zahrnuje převážně agenturní zaměstnávání). Podle dostupných údajů bylo v roce 2022 v této sekci zaměstnáno celkem 19,2 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce, z nichž mírně nadpoloviční většina (50,6 %) připadala na občany zemí EU.

Dalšími odvětvími národního hospodářství přitahujícími cizince jsou stavebnictví, s 9,0 % zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce, a velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, s 9,5% podílem zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce. Zatímco v odvětví stavebnictví mají převahu cizinci z třetích zemí nad zaměstnanci ze států EU, v sekci velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel převažují občané EU.. Podle dostupných údajů byla v roce 2022 v odvětví stavebnictví zaměstnána téměř jedna desetina (9,8 %) z celkového počtu cizinců-zaměstnanců z třetích zemí. Odpovídající podíl za cizince-občany EU činil 8,1 %. V odvětví velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel bylo v loňském roce zaměstnáno 9,9 % z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce ze zemí EU a 9,1 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců pocházejících z třetích zemí.

Oproti tomu odvětvím NH s nejnižším zastoupením zaměstnaných cizinců zůstává veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení, a to s pouhými 0,2 % zaměstnaných cizinců z celkového počtu cizinců evidovaných úřady práce v roce 2022.

Podíváme-li se na zaměstnané cizince z hlediska hlavních tříd klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, jsou zřejmě dlouhodobě vysoké počty zaměstnaných cizinců v třídě 9 – pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. V této kategorii bylo v roce 2022 zaměstnáno celkem 28,4 % z celkového počtu zahraničních pracovníků–zaměstnanců v ČR, přičemž mírně nadpoloviční většinu (50,7 %) z celkového počtu zaměstnaných cizinců v této třídě tvořili třetizemci. Druhou početně zastoupenou kategorií byla třída 8 – obsluha strojů a zařízení, montéři, na niž připadalo 26,2 % z celkového počtu zaměstnaných cizinců v ČR. Obdobně jako u předchozí zmíněné kategorie, měli i v této třídě většinové zastoupení (56,0 %) cizinci-občané třetích zemí. Třetí v pořadí byla třída 7 - řemeslníci a opraváři, v níž bylo v roce 2022 zaměstnáno 11,6 % z celkového počtu zahraničních pracovníků – zaměstnanců v ČR. Na opačné straně žebříčku pak stála třída 0 - zaměstnanci v ozbrojených silách (0,01%) nebo třída 6 – kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství (0,06 % z celkového počtu cizinců- zaměstnanců v ČR).

Z regionálního pohledu je nejvíce cizinců zaměstnáno na území hl. m. Prahy. Zde jejich podíl dosahuje téměř tří desetin (29,8 %) z celkového počtu cizinců registrovaných úřady práce. Následují kraje Středočeský (17,0 %), Jihomoravský (11,5 %) a Plzeňský (9,7 %).

5. 3. Ukrajínští občané v ČR v pozici zaměstnanců

Ukrajínští občané tvoří tradičně významnou skupinu na našem trhu práce. První pracovní migranti z Ukrajiny k nám začali přicházet již bezprostředně po otevření hranic, tj. začátkem 90. let minulého století. V době našeho vstupu do EU, v roce 2004, bylo úřady práce na našem území registrováno celkem 22 399 ukrajinských občanů v postavení zaměstnanců. Jejich počty kontinuálně rostly až do roku 2008, kdy dosáhly svého tehdejšího vrcholu, 81 072. V období ekonomické krize pak stavy ukrajinských zaměstnanců postupně klesaly, a to až na pouhých 35 250 v roce 2011. Za období let 2012-2014 nejsou bohužel, vzhledem k výpadku informačního systému Ministerstva práce a sociálních věcí, dostupná data. V roce 2015 je však již z obnovených dat patrné oživení a dále rostoucí trend, který trvá až do roku 2022.

Ke konci roku 2022 bylo úřady práce na území České republiky registrováno celkem 269 911 ukrajinských občanů v postavení zaměstnanců. Jejich počet se tak meziročně zvýšil o rekordních 74 795 (tj. o 38,3 %). Celkem 192 046 (71,2 %) z tohoto počtu připadalo na občany Ukrajiny, u nichž se ke vstupu na domácí trh práce nevyžaduje pracovní povolení (mezi tyto osoby lze zařadit např. cizince s trvalým pobytem, s uděleným azylem či doplňkovou nebo dočasnou ochranou, a další zákonem taxativně vymezené kategorie). Ve srovnání s rokem 2021 se tato skupina zvětšila více než dvojnásobně (o 120 %). Příčinou byl pravděpodobně nárůst počtu zaměstnaných osob s udělenou dočasnou ochranou. Druhou početnou skupinu tvořili Ukrajinci-držitelé zaměstnaneckých karet, s 73 674 registrovaných osob. Oproti 2021 zde došlo k mírnému nárůstu, a to o 3 436 osob (tj. o 4,9 %). Na druhé straně k viditelnému propadu, z 37 437 v roce 2021 na 3 968 v roce 2022, došlo v kategorii držitelů pracovního povolení. Relativní meziroční úbytek u této skupiny ukrajinských zaměstnanců v ČR činil 89,4 %. Zanedbatelná meziroční změna pak byla registrována u držitelů modrých karet, kterých bylo na konci roku 2022 celkem 223 (oproti 209 v roce 2021).

Tabulka 1: Počet ukrajinských občanů evidovaných úřady práce podle typu registrace

rok/typ registrace	2019	2020	2021	2022
Ukrajínští občané, u nichž se nevyžaduje povolení k zaměstnání	80 093	81 874	87 232	192 046
Platná povolení k zaměstnání	32 361	33 904	37 437	3 968
Zaměstnanecké karty	31 488	43 510	70 238	73 674
Modré karty	172	180	209	223

Zdroj: MPSV

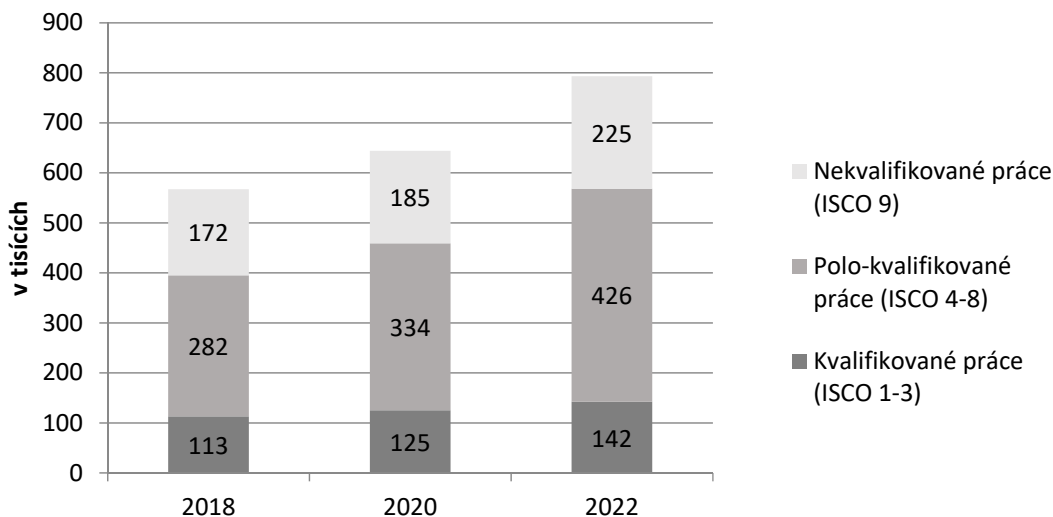
Mezi ukrajinskými zaměstnanci převažovaly v roce 2022 ženy. Jejich podíl činil 52 %. Je zřejmé, že na složení ukrajinských zaměstnanců podle pohlaví měl významný vliv příliv válečných uprchlíků s převahou žen s dětmi. V předchozích letech měli naopak většinu muži. Pro srovnání je možno uvést údaj za rok 2021, kdy muži tvořili 58,2 % z celkového počtu ukrajinských zaměstnanců u nás.

Z hlediska секcí ekonomických činností jsou Ukrajinci nadprůměrně zaměstnáni zejména v odvětví Administrativní a podpůrné činnosti (22,7 % vs. 19,2 % za cizince celkem), ve Stavebnictví (13,1 % vs. 9 %) nebo v odvětví Doprava a skladování (7,4 % vs. 6 %). Absolutně nejvyšší počty Ukrajinců (75 133) však pracují ve zpracovatelském průmyslu, kde jejich podíl dosahuje průměru za cizince celkem (27,8 %). Podprůměrné zastoupení (7 %), ve srovnání s cizinci celkem (9,5 %) pak mají naopak ukrajínští pracovníci např. v odvětví Velkoobchod, maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel.

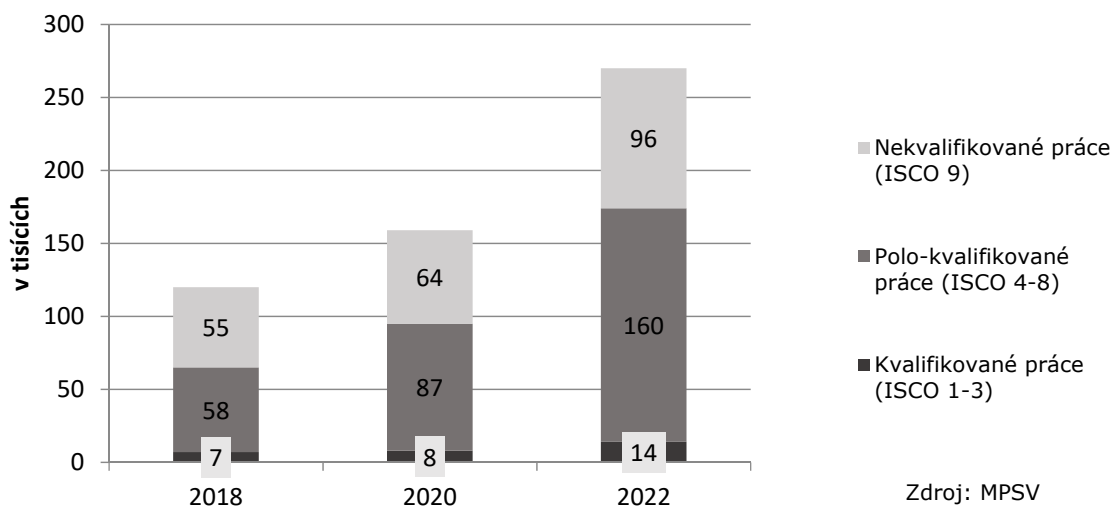
Z hlediska klasifikace zaměstnání pracují ukrajínští občané nejvíce jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (ISCO 9), kde na rozdíl od cizinců-zaměstnanců celkem (28,4 %) dosahují více než třetinového podílu (35,6 %) na celkovém počtu ukrajinských zaměstnanců. Další kategorií, s nadprůměrným zastoupením zaměstnaných ukrajinských občanů, je Obsluha strojů a zařízení, montéři (ISCO 8). Zde činí jejich podíl 34,6 % (vs. 26,2 % za cizince celkem). Vyšší procento Ukrajinců (13,6 %), ve srovnání s průměrem za celou skupinu cizinců (11,6 %), pracuje i jako řemeslníci a opraváři (ISCO 7). Naopak signifikantně méně Ukrajinců (2,5 %) než je průměr za cizince-zaměstnance celkem (9,7 %) spadá do skupiny ISCO 2 – Specialisté.

Graf 6: Cizinci registrovaní úřady práce podle CZ-ISCO

Zdroj: MPSV

Graf 7: Občané Ukrajiny registrovaní úřady práce podle CZ-ISCO

Zdroj: MPSV

Nejvíce atraktivním regionem pro ukrajinské zaměstnance je hl. město Praha. Zde jejich podíl činil 26,0 % z celkového počtu ukrajinských občanů registrovaných úřady práce ke konci roku 2022. Je tedy jen o málo nižší ve srovnání s celkovou skupinou cizinců-zaměstnanců v ČR (29,8 %). Z hlediska počtu i podílu zaměstnaných ukrajinských občanů následuje kraj Středočeský, s 17,0 % (zde je podíl totožný jako u skupiny cizinců-zaměstnanců celkem). Na třetím místě z hlediska počtu i podílu ukrajinských občanů registrovaných úřady práce se však, na rozdíl od skupiny cizinců-zaměstnanců celkem, zařadil kraj Plzeňský, s 11,6 % ukrajinských zaměstnanců z jejich celkového počtu (u skupiny cizinců-zaměstnanců celkem je tento region až na čtvrtém místě s 9,7 %).

5. 4. Cizinci v ČR v postavení držitelů živnostenského oprávnění

Podle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu bylo ke konci roku 2022 v ČR evidováno celkem 111 693 cizinců-držitelů živnostenského oprávnění, což bylo o 9 271 osob neboli 9,1 % více než v roce 2021. Více než dvě třetiny, 67,8 % z celkového počtu registrovaných cizinců-držitelů živnostenského oprávnění, připadalo v roce 2022 na muže. V posledních letech je zřejmý rostoucí trend u skupiny cizinců-podnikatelů v ČR přicházejících ze zemí EU. Většina z těchto cizinců-občanů EU-27 jsou státní příslušníci Slovenska (22 983 osob); oproti roku 2021 jejich počty vzrostly o 1,4 tis. Následují občané Německa s 3 192 registrovanými osobami a občané Polska s 2 998 evidovanými osobami. V případech příslušníků obou posledně zmíněných státních občanství nedošlo z hlediska dosaženého počtu k významnějším meziročním změnám. Ve srovnání s rokem 2021 byl zaznamenán větší nárůst u skupiny cizinců ze zemí mimo EU, a to o 6 960 osob. Nejvíce vzrostly počty ukrajinských držitelů živnostenského oprávnění, kteří v roce 2022 dosáhli 30 978 osob, tj. o zhruba o pětinu více než v roce 2021. Stejně jako v předchozím roce patřili občané Ukrajiny mezi nejvíce zastoupené státní příslušníky z třetích zemí. Následovali občané Vietnamu (20 745 osob), Ruska (4 649 osob), USA (1 803 osob) a Velké Británie (1 683 osob). Počty u těchto národnostních skupin se oproti roku 2021 výrazněji nezměnily.

Nejvyšší počty i podíl cizinců-držitelů živnostenského oprávnění byly ke konci roku 2022 evidovány v hl. m. Praha. Podíl cizinců-živnostníků zde dosáhl hodnoty 41,7 % z celkového počtu zahraničních podnikatelů na území ČR. Následoval kraj Středočeský s 12,1 %, Jihomoravský s 8,1 % a Ústecký se 7,4 %.

5. 5. Ukrajínští občané v postavení držitelů živnostenského oprávnění v ČR

Počet občanů Ukrajiny, kteří v ČR získali živnostenské oprávnění, činil ke konci roku 2022 celkem 30 978 osob. Ve srovnání s rokem 2021 tak došlo k navýšení o 5 316 osob. Podíl ukrajinských občanů podnikajících na domácím trhu práce tak dosáhl 27,7 % z celkového počtu cizinců-držitelů živnostenského oprávnění na našem území.

Počet držitelů živnostenského oprávnění z Ukrajiny dosáhl svého maxima v době ekonomické krize, v roce 2011, kdy bylo registrováno celkem 33 700 osob. Řada Ukrajinců i třetizemců obecně si totiž v době ekonomické krize, tj. v období let 2008-2011, v souvislosti se zpřísněním podmínek pro zaměstnávání cizinců na domácím trhu práce, zažádala o povolení k živnostenskému podnikání. Počty cizinců-živnostníků tak, na rozdíl od počtů cizinců-zaměstnanců, v tomto období výrazně rostly. V případě ukrajinských občanů tak počet osob s živnostenským listem činil v roce 2011 jen o málo méně než počet zaměstnanců (33 700 vs. 35 250).

Od roku 2012 do roku 2017 je pak mezi živnostníky z Ukrajiny na českém trhu práce pozorován sestupný trend, který se výrazněji obrací až v roce 2019.

Držitelé živnostenského oprávnění z Ukrajiny se dostávají na první místo mezi všemi cizinci-podnikateli v ČR až v roce 2011. Mezi roky 2004 -2011 měli početní převahu Vietnamci. S výjimkou let 2015 a 2016 se pak Ukrajinci udržují na prvním místě až do roku 2022. Jejich podíl mezi cizinci-držiteli živnostenského oprávnění na našem území se v uvedeném období pohybuje mezi zhruba jednou čtvrtinou až jednou třetinou.

Mezi držiteli živnostenského oprávnění ukrajinské státní příslušnosti dominují muži. V roce 2022 dosáhl podíl mužů v této skupině cizinců 67,8 %. Oproti roku 2021 se zastoupení mužů ve skupině ukrajinských držitelů živnostenského oprávnění na našem území téměř nezměnilo (zvýšení o 0,1 p. b.). Je tedy zřejmé, že na rozdíl od ukrajinských občanů-zaměstnanců, mezi kterými v roce 2022 převažovaly s 52 % ženy, se uprchlická vlna do struktury podle pohlaví této skupiny ekonomicky aktivních cizinců na našem území výrazněji nepromítla.

Z hlediska regionálního rozmístění ukrajinských občanů-držitelů živnostenského oprávnění je zřejmá jejich převažující koncentrace na území hl. m. Prahy. Ke konci roku 2022 zde byla evidována bezmála polovina (46,3 %) z jejich celkového počtu. Následují kraje Středočeský (15,6 %) a Jihomoravský (6,5 %). V pořadí čtvrtým je kraj Plzeňský s 6% podílem. Ve srovnání se skupinou cizinců celkem je tak patrná vyšší koncentrace ukrajinských podnikatelů v Praze a Středočeském kraji. Oproti tomu na území Jihomoravského kraje je zastoupení ukrajinských držitelů živnostenského oprávnění viditelně nižší než dosahují hodnoty za cizince-živnostníky celkem (8,1 %). Ve skupině cizinců-držitelů živnostenského oprávnění se pak na rozdíl od skupiny ukrajinských živnostníků na čtvrtém místě objevuje Ústecký kraj (5,8 % z celkového počtu cizinců s živnostenským oprávněním).